

Fiatal barlangi medve (*Ursus spelaeus* Ros.) maradványok a popováci barlangból.

A Reșița (Resica) és Anina (Bánsági hegyvidék) közötti komarniki-barlang közelében levő popováci barlangban, az abban végzett térképezési munkálataim közben barlangi medve (*Ursus spelaeus* Ros.) csontmaradványokra találtam. Ezek a barlangnak abban a kerekben 100 m hosszú folyosójában fordulnak elő, mely a barlang első nagyterméből kiindulva egyenes irányban DK-re halad. Az átlag 4—5 m szélességű s helyenként 10 m-nél is magasabb és cseppkövekkel nagyon szépen díszített folyosó alját többnyire cseppkőréteg burkolja; ez többé-kevésbé összecementezi az alatta levő barnássárga barlangi iszaphóból, mészkő darabokból és csontokból álló törmeléket is. A barlang alján itt-ott egészen laza, finom csillámos homok is van.

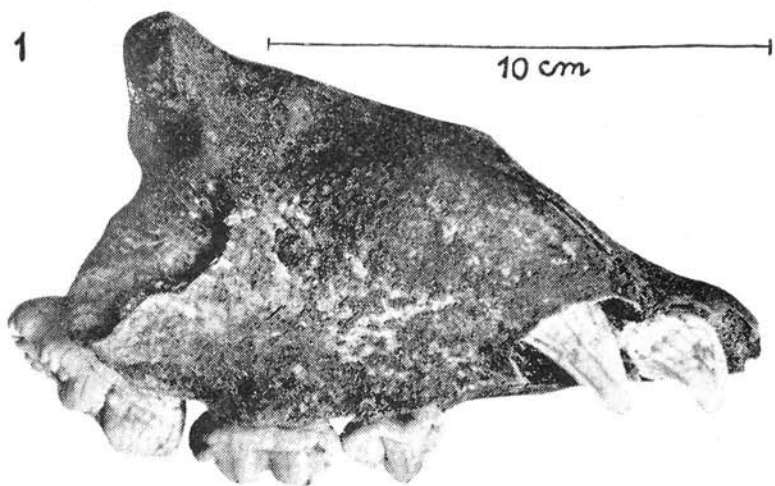
Az első csontot, egy jobb felső állkapcsot, melyet alább részletesen is ismertetek, a cseppkő-padozaton szabadon találtam, ahhoz csak lazán hozzátapadva. Más helyen a csontok 2—3 cm vastag cseppkőkéreggel a felismerhetetlenségig be voltak burkolva és így annyira be voltak növe a cseppkőpadozatba, hogy a padozat felületének csak sajátságos kiemelkedései árulták el jelenlétüket. A cseppkőpadozat megbontásával kitért, hogy ez alatt is sok csont van. A cseppkővel bevont csontokról a cseppkő elég könnyen leütögethető, s az így szabaddá tett csontok feltűnő üdéknek látszanak. E csontok tehát már elég hamar cseppkőburkolatot kaptak, s ennek védelme alatt szinte teljes frissességükben megmaradtak.

Más feladatomból lévén, a talaj nagyobb bolygatásához nem is fogtam. A talált csontok legnagyobb részét, többnyire kifejlett példányok maradványait, az U. D. R. múzeumának szolgáltattam be minden különösebb vizsgálat nélkül, az említett állkapocstörödéket és egy alsó állkapcsot azonban érdemesnek tartok itt is bemutatni.

Az említett jobb felső állcsont (maxilla) teljesen megvan az orrcsont és a Palatinum kivételével. Hátsó részén a járomcsont hiányzik, s hiányzik a hátsó moláris (M^2) két hátsó gyökerének alveolus falai is. A fogak közül csak a két első metszőfog ($I^1 I^2$) nincs meg, de ezek alveolusei szinte tökéletesen épek. Az állkapocs méretét meghatározhatja az, hogy az első metszőfog (I^1) alveolusának hátsó (lingualis) peremét a hátsó zápfog (M^2) alveolusának elülső (oralis) peremével, illetőleg ennek közepével összekötő egyenes 116 mm.

A fogak az alveolusból mind könnyen kivehetőek, csak a szemfog (C) nem. A harmadik (I^3) metszőfog koronája már teljesen kifejlett, de a fognyak még 2—3 mm-re az alveolus pereme alatt van. Pulpája egészen nyitott, s a kissé tojásdad alakú pulpanyílás nagyobbik átmérője 10 mm. E metszőfog és a mellette levő szemfog alveolusa között választófal még

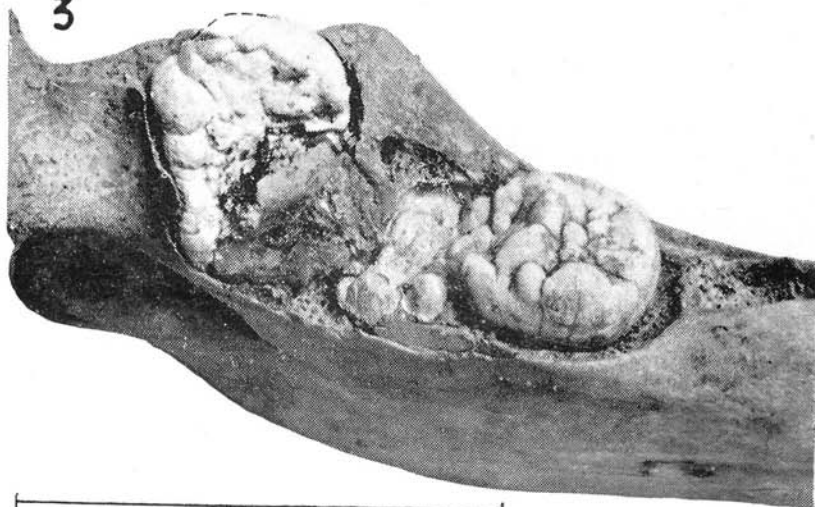
1

2

3

nincs. A szemfog koronájának még majdnem fele az alveolusban van. Az előzáfog (P^4) és a hátsó záfogak ($M^1 M^2$) teljesen kinőttek. Gyökérük pulpája egészen zárt, csak a második hátsózáfognál (M^2) kétséges ez, hol a gyökerek vége le van törve.

A fogak teljesen épek, rajtuk a kopásnak még semmi nyoma. Maier I. tanulmányával¹ összehasonlítva méretüket és alkotásukat, rajtuk az ott leírt vonásoktól lényegesen eltérőt nem találtam, aminek bizonyossága szerint kétségtelenül *Ursus spelaeus* Ros.-ról van szó. E lelet a barlangi medvének eddig még nem ismert előfordulása, de érdekes annyiban is, hogy közvetlen a fogváltás utáni időnek azt az állapotát mutatja, melynél a szemfog (C) a harmadik metszőfog (I³) nagyságban még nem is érte egészen utól (l. táblán az 1. kép).

A gyűjtött alsó állkapocsok közül legérdekesebb az a baloldali állkapocs, melyet a tábla 2. és 3. képe mutat be. Ez a legfiatalabb és legépebb is. Róla csak a processus coronoideus van letörve, sérült továbbá elülső végének szemfog előtti felső része. Ha ez utóbbit kiegészítve gondoljuk, akkor az állkapocsnak innen mért hosszúsága a condylus belső bütykének hátsó határáig 16 cm-nyi. Az állkapocsban csak a szemfog (C) és a két hátsó moláris ($M_2 M_3$) van meg.

A váltott szemfog most van kibúvóban, hegye azonban még nem érte el az alveolus aboralis peremének sem a magasságát, pedig ebből a peremből még le is van törve valami. Gyökérrészénél az állkapocs belső fele be van törve. Az ezzel támadt résen látható az üresen álló nagy alveolus, s az, hogy a hatalmas pulpájú korona már ki van fejlődve, de a gyökérnek szinte csak papírvékonyágú fala még alig nőtt 0.5 cm-re. A szemfog külső (buccalis) oldalán, kissé hátrafelé (aboralis) tolódva, még megvan a tej-szemfog alveolusa. A szemfog előtt, a letört állkapocs csúcsában, a marandó harmadik metszőfog (I₃) alveolusának fenékrésze látható.

A meglevő második hátsó záfog (M_2) elülső (oralis) része, a tetracónid, az alveolusból már kiemelkedett, de a fognyak még az alveolus pereme alatt van. A fog lépcsősen hátramaradó hátsó (aboralis) része, a talonid, azonban az alveolusból még nem tört teljesen elő, csak belső (lingualis) széle emelkedik valamennyire fölé az alveolus peremének, de az ínyből még ez sem látszhatott ki. A korona alkotása részleteiben is pontosan egyezik Maier említett leírásának idevonatkozó adataival, így kétségtelen, hogy ez az állkapocs is barlangi medvétől származik.

A hátsó moláris (M_3) még teljesen kezdeti fokon van, még egészen bent volt az alveolusban, annak csontfalát éppen most kezdte áttörni. Bizonyossága ennek az a néhány csontlemez-töredék, mely az alveolust felülről zárta le, és amely a fog tetraconid részéhez tapadva, szerencsésen megmaradt. Magából a fogból, amint az a fog hátsó részének egy kis letörésénél megállapítható, a korona felületének még csak 1—2 mm vékony rétege van meg, a gyökér felé alig 5—6 mm-re megnyúlt peremmel. A fog

¹ Dr. Maier István: *A barlangi medve (Ursus spelaeus Ros.) állandó fogazata*. Allattani Közlemények. XXVIII. 3—4 f. A Kir. magy. Term.-tud. Társulat kiadása. Budapest. 1921.

koronájának hossz tengelye merőleges az állkapocs hossz tengelyére, felülete azonban a mediansíkból kissé el van fordulva orális irányba. A szemfog és a harmadik utózáfog (M_3) felületének színe barnás ibolya, ilyenszerű gyengébb árnyalata van a második utózáfog (M_2) talonidjának is. A táblán a 2. kép ezt az egész állkapocsot mutatja, a 3. kép ennek hátsó részét nagyítva.

A többi alsó állkapocs részint csak hiányos töredék, s részint ha épebb is, már idősebb példányoktól származik. Ez utóbbiak közül az egyiknél a szemfog éppen csak kilátszhatott az ínyből, más fog ebből az állkapocsból hiányzik is, egy másik állkapocsban a szemfog az ínyből körülbelül 1 cm-re már kibujhatott. Ez utóbbiban megvan a harmadik utózáfog (M_3) is, melynek pulpája még annyira nyitott, hogy a két gyökérre való szétválás sem következett még teljeseen be.

Reste von einem jungen Höhlenbären (*Ursus spelaeus* Ros.) aus der Höhle von Popovaci.

Die in der banater Gebirgsgegend (Banat-Rumänien) gelegene Popovacer Höhle ist ein neuer Fundort des Höhlenbären. Auf Grund der Untersuchungen der von mir hier gesammelten Knochen resp. Zähne wurde erwiesen, dass die Reste von dem Höhlenbären stammen. Am interessantesten ist von diesen Resten ein rechter Oberkinnbacken und ein linker Unterkinnbacken, denn beide sind Reste von einem in Zahnwechsel gewesenen jungen Bären.

In dem rechten Oberkinnbacken sind mit Ausnahme der zwei vorderen Schneidezähne (I^1 I^2) alle Zähne vorhanden. Interessant ist hier das, dass der von dem Alveolus herausstehende Teil des Eckzahnes (C) die Grösse des etwas früher wechselnden dritten Schneidezahnes (I^3) noch nicht erreicht hat (Tafel I. Abb. 1.).

Von einem noch jüngeren Bären stammt der linke Unterkinnbacken. Hier sind der Eckzahn (C) und der zweite und dritte Backenzahn (M_2 M_3) vorhanden. Vom Eckzahn, der aus dem Alveolus sich noch nicht erhoben hat, ist bloss die Krone entwickelt, von der Wurzel fast noch garnichts. Daneben, gegen den äusseren Teil des Kinnbackens, — etwas in aboraler Richtung verschoben —, sieht man noch den Alveolus des früheren Milchzahnes. Am zweiten Backenzahn (M_2) ist bloss der orale Teil, der Tetraconid entwickelt, der aborale Teil, der Talonid ist grösstenteils noch drinnen im Alveolus. Der dritte Backenzahn (M_3) muss noch ganz in dem Alveolus eingeschlossen gewesen sein, aber begann schon die obere Knochendecke durch zu brechen. Ein glücklicher Zufall ist es, dass die dünnen Plattenteilchen der durchbrochenen Knochendecke auch jetzt noch auf der Oberfläche der Zahnkrone zu finden sind. Von diesem Zahn ist von der Krone, — noch ganz ohne Wurzelansatz — bloss ein 1—2 mm. dicker oberflächlicher Teil vorhanden. (Auf Abb. 2, Tafel I ist der ganze Kinnbacken zu sehen, Abb. 3 zeigt dessen hinteren Teil etwas vergrössert.)

Dr. Balogh Ernő.